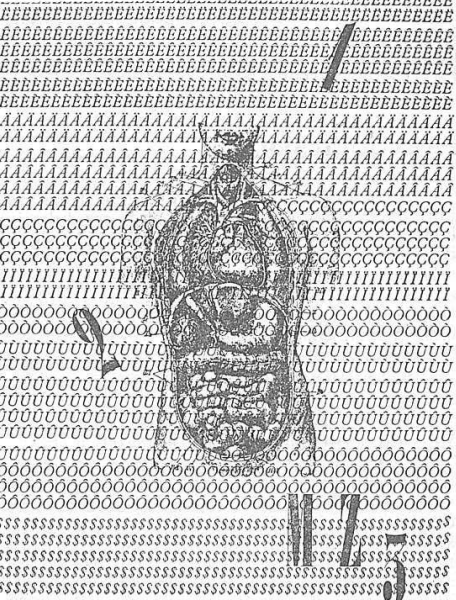

MIROSLAV ANTIĆ: »ŠAŠAVA KNJIGA«

Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd, 1972.

U svojim prvim pesničkim zbiricama za decu Mirosław Antić kazivao nam se igrivošću i domišljatošću, humorom vrcavošću i dečjom zasmijanošću. U takvom iskazu ostao je sve do *Plavog čuperka*. U *Plavom čuperku* napušta tu razbarušenost i razdražanost i na svojevrsan način prilazi promatranju i beleženju emotivnosti svojih pododraslih junaka; i to njihovih prvih zalju-

zoltan mađar

bljeničkih impulsa, odraženih kroz strepnju i čutnju, kroz prvu tajnu i prvu zbilju.

Sada, u ovoj novoj knjizi, Antić se obraća po uzrastu starijem detetu, i pravi sintezu onog odraslog nađenog u dečjem i onog dečjeg nađenog u odraslih, i to svodi ravno-pravno sagovornički, tako reći »drugarski«, u dijalog. No, ovaj dijalog, ovaj »mudri« razgovor, nema za cilj da daje sudove i predočenosti, kao određnice življenja izvan detinjstva, već pre da bude, kroz neobavezno čeretanje, nešto kao uzgredni povod za razmišljanje. Jer, Antić, i sâm suočen sa životnim nejasnostima i nedokučenostima a iskren, u *Uznesenoj pesmi* kaže: *Šta mi znamo o deci? / Možda toliko samo / koliko u dnevniku nekom / potajno pročitam.* I u *Lažljivoj pesmi* priznaje: *Pa i ova leva glava, / četvrtasta — ko od panja, / i ona mi triput draža / kad izmišlja i kad sanja.* Najvernije se ova zbuđenost odslikava u *Protestnoj pesmi*, u kojoj pesnik, kao tumač sebe i svog saznanog sveta i sveta deteta i njegove maštovitosti, ne pronalazi zadovoljavajuću identičnost, već ono odvajkada prisutno generacijsko nesuglasje, manifestovano htenjima i stremljenjima, i tu, on, pogledom unazad, pripisuje sebi to nerazumevanje: *Svašta umem. / Stvarno umem. / Samo — sebe ne razumem.*

Dakle, *Sašava knjiga* ponovo nam potvrđuje Antića kao vrsnog dečjeg sagovornika. Ali, istovremeno, dovodi nas i u dilemu: nije li, možda, dete izvedeno iz dečjeg? I šta sada sa tim »ozbiljkom«?

Raša Perić

MILICA MIČIĆ: »PRIČE O ŽENI«
Matica srpska, Novi Sad, 1972.

Svojim prvom knjigom proze *Priče o ženi*, koja sadrži deset ujednačenih i tematski srodnih pripovedaka, Milica Mičić predstavila se kao zrelo pisac.

Po svom formalnom opredeljenju Mičićeva se manjim brojem pripovedaka nadovezala na tradiciju, koja poznaje razvijenu fabulu i realistički postupak, a većim brojem pripovedaka na impresionistička i druga iskustva, gde je fabula troma i razređena do svoje destruktivije, a zamenjena jarkim mozaicima, slikama i plastičnim reljefima.

Svega tri priče (*Crnina, Kumrićina smrt, Gavrilo Gačeša*) zasnovane su na čvrstom, životnom sadržaju, koji je sam po sebi zanimljiv i čitljiv. Sve ostale priče, u većoj ili manjoj meri, statične su i više zanimljive po pripovedačkom artizmu nego po temama. Doduše, i u ovim pričama teme su životne, ali sićušne, na nivou obične svakidašnjice. Mičićeva opisuje problematiku porodičnih odnosa: između muža i žene, između roditelja i dece; prozaistički promišlja ljubav, prijateljstvo, neverstvo, ljudske strasti i ženske zavisti, slikajući, više iz lirskog nego sociološkog aspekta, sitne trzavice i pakosti, praćene adekvatnim psihološkim manifestacijama. U tom smislu njena proza je nedovoljno izoštrena i utemeljena u sredinu i vreme, dok su likovi ostali nerazvijeni i neodređeni.

Mičićeva češće slika portrete nego likove, jer više voli boju, zvuk, miris, titraj i nijansu — nego misao, poriv ili sociološko-istorijski motiv. Shodno tome, ona rusovskli voli prirodu i u tome je pravi pesnik.

Pored tečnog stila, koji je ljudski topao i mek, sa diskretnim unutrašnjim ritmom, neodvojivo stopljenim sa temom, oseća se i fina, reklo bi se, klasicistička harmonija između samih likova i prirode.

Kad piše o ženskoj odeći i ljudskom liku, pravi je slikar i podseća na Prusta. No, ona nije sva u tome. U njoj prozi neprestano se smenjuju i uzajamno prožimaju deskriptivni i psihološki tokovi. Njeni osetljivi receptori hvataju svaki gest, zvuk svetlosni signal, svaki preliv i nagoveštaj, bogato ali suzdržano, do zavidnog artizma.

Dragomir Popnovakov

ERNST KASIRER: »JEZIK I MIT«
Tribina mladih, Novi Sad, 1972,
prevod i predgovor Sretena Marića

Dobili smo nedavno i drugi prevod E. Kasirera na naš jezik (prvi je *Mit o državi, »Nolit«, 1972*), jednog od najznačajnijih predstavnika marburške škole neokantovstva. On je, uostalom, nezasluzeno i sticajem ko zna kakvih okolnosti čekao tako dugo na upoznavanje sa našim čitaocima. Nikakvog, naime, opravdanja nema što je našem čitaocu još uvek nepoznato njegovo glavno delo *Filosofija simboličkih oblika*, ta »grandiozna freska kulture« (S. Marić). Pa ipak, izgleda da nailaze bolji dani po ovog mislioca; jednim svojim delom, onim koji ide u pravcu mita i duhovne kulture, njegova filosofija ponovo stiče aktuelnost. O tome svedoči i to da ga Nemci poslednjih godina sistematski izdaju (izdavačka kuća »Wissenschaftliche Buchgesellschaft«, Darmstadt, izdala je do pre neku godinu četrnaest tomova ovoga mislioca), dok ga ostali intenzivno prevode. Dva prevoda na naš jezik u toku ove godine takođe govore, na svoj način, o našem odnosu prema ovoj inspirativnoj filosofiji.

U ovoj svojoj studiji Kasirer se, prihvatajući problem duhovne geneze jezika i mita onako kako ga je postavio Herman Uzener, latio posla da mu »se približi sa druge strane i da ga savlada drugim sredstvima no što su to sredstva filologije i lingvistike«. Drugim rečima, Kasirer prihvata Uzenerovo tumačenje geneze božanstava, a zatim, uzimajući da su se i mitski i jezički pojmovi razvili iz zajedničke rodne grude, uspostavlja analogiju između njih. A ta zajednička rodna gruda jeste ono »neodređeno talasanje čulnog osećaja« primitivnog čoveka pred prirodnim pojavama.

Prema Uznerovom tumačenju božanstvo se prvobitno ukazuje u trenutku čovekovog suočavanja sa prirodnim pojavama koje pogadaju njegova čula iznenada i snažno. Tu, u tom prvobitnom trenutku, kada je iz dotira čovekovih čula i prirodne pojave »kretnula varnica«, javlja se u čoveku predstava

o nekoj transcendentnoj sili, koju Uzener naziva trenutnačnim bog, i koja je u početku još neizdiferencirana. Taj trenutnačnik, magloviti doživljaj, iako nastao slučajnim povodom, stoji prema čoveku, sada, kao objektivna, nadmoćna sila »koju on obožava, dajući joj postepeno, stalnim oblikom svoga kulta, sve određeniji oblik«. Ona varnica, međutim, pošto je odskočila, ispraznila se ne samo u mitskoj već i u jezičkoj slici. I pošto se prvobitno uzbuđenje stišalo i povod izgubio, nastaje dalja objektivizacija tih slika. Tako se u toku daljeg duhovnog i kulturnog razvoja čoveka javlja u njegovoj svesti zapažanje o periodičnom ponavljanju izvrsnih kosmičkih i prirodnih pojava, i na temelju tih zapažanja uzdiže se drugi red božanstava koja pokazuju veću postojanost. Pa ipak, to još uvek nisu individualna božanstva, već sasvim opšte sile koje stoje u funkciji pojedinih ljudskih delatnosti: setve, žetve itd. Tek kada se veza između imena i funkcije takvih božanstava izbija tokom prirodne evolucije jezika, stiče to božanstvo svoj potpuni identitet.

No, veza između mitskih i jezičkih pojmova ne gubi se ni tu. Još uvek se prepliću jezička i mitsko-religiozna svest utoliko što se sve »jezičke strukture ukazuju u isti mah i kao mitske«, tj. obdarene su izvrsnom mitskom moći. »Reč jezika postaje nekom vrstom prasile, koren svog bića i svog zbivanja«. Prema onome što nudi etnološki materijal, ma koliko prodrli u prošlost, u svim mitskim kosmogonijama sreće se taj »gospodareći položaj reči«. Tako se u svim kulturnim religijama reč uvek javlja u vezi sa stvaraoćem sveta. U egipatskoj teologiji bogstvaralac Ptah stvara pomoću reči sve bogove, ljude i životinje. »Ovde je«, veli Kasirer, »bog nekoliko hiljada godina pre hrišćanske ere, shvaćen kao duhovno biće koje je svet *mislilo* pre no što ga je stvorilo«. One, pak, religije koje svoju sliku sveta zasnivaju na dualizmu dobra i zla, obožavaju u reči prasilu pomoću koje se jedino haos uobličava u moralno-religiozni Kosmos.

Prirodno je, onda, da u najtešnjoj vezi sa ovako moćnim položajem reči stoji i mitska moć pojedinih ličnih bogova. A pošto svaki lični bog sjedinjuje u sebi atribute koji su prvobitno pripadali posebnim bogovima, ti atributi prelaze na ličnog boga »ne kao lično ime već kao apelativi: ime boga i njegova suština su jedno te isto«. Tako se egipatskim napisima Izis pojavljuje kao ona koja ima hiljadu i više imena. Pošto se poistovetilo ime boga sa njegovom suštinom, pošto je ime shvaćeno »supstancijalno«, javila se misao da snaga boga leži u njegovom imenu, i da, prema tome, onaj ko je u posedu toga imena, u posedu je i volje boga. Tako se prvobitno obilje imena bogova javlja iz dva razloga: kao izraz snage i kao težnja da se sakrije ono pravo ime, kako bi se sačuvala snaga na okupu.

No, »mitsko-religiozno mišljenje, vođeno jezikom, dospeva do jedne tačke gde ga više ne zadovoljava mnogobrojnost božanskih atributa... i teži da pređe... sve do bića koje, *neograničeno ničim posebnim*, ne može više biti imenovano nikakvim imenom«. Krug se zatvara, ali na višem nivou: na početku i na kraju svest se sučeljava sa božanskim kao sa bezimenim. Time se dospeva do mistike, koja uvek i u svim vremenima, teži s onu stranu jezika, svetu čutanju.

Ali, ako su mit i jezik, odvojiv se od zajedničke rodne grude, živeli dalje delom samostalno, delom isprepletani, njihov istinsko duhovno jedinstvo uspostavlja se na novom stupnju, u *poeziji*. Tu »reč ponovo stiče bogatstvo i obilje života«. »Reč i mitska slika, koje su s početka stajale pred duhom kao tvrde, stvarne sile, sad odbacuju od sebe svaku stvarnost i delotvornost; sad su one samo laki eter u kome se duh kreće slobodno i bez otpora«.

Toran Stojanović

Najavljeni tekst Dragoljuba Jeknića o knjizi Rista Trifkovića objavice u narednom broju.